

Türkiye’de Yönetimden Yönetişime Geçiş: Yüksek Çevre Kurulu Örneği

Sabrina KAYIKÇI^a

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Öz

Yönetişim,1990’lı yıllarda kamu yönetimi literatürüne girmiştir. Bu yıllardan sonra yönetişim, çeşitli bilimsel yayınlara konu olmuştur. Klasik kamu yönetimi örgütlenmesi dışında görülen üst kurullar (bağımsız idari otorite) ve bölge kalkınma ajanslarını bir tarafa koyarsak kamu yönetiminde örgütlenme bazında yönetimden yönetişime geçişin söz konusu olup olmadığı bu çalışmanın temel sorusudur. Bu çalışmayla amaçlanan, Türkiye’de kamu yönetiminde yönetimden yönetişime geçiş olup olmadığını Yüksek Çevre Kurulu (YÇK) örneğinde aktörler üzerinden ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler

Yönetişim; Kamu Politikası Aktörleri; Yüksek Çevre Kurulu

Yönetişim, 1990’lı yıllarda kamu yönetimi literatürüne girmiş ve o tarihten bu yana çeşitli bilimsel yayınlara konu olmuştur. Kamu politikası saptama ve kamu hizmeti sunmada bürokratik yapılanmanın, günümüzde devlete biçilen rol açısından yetersiz ve antidemokratik olduğu düşüncesi, yönetişimi savunanların temel tezi olmuş gözükmektedir. Bu bakış çerçevesinde, günümüzde devlet, düzenleyici bir rol üstlenmeli ve bu rolü yerine getirirken de özel sektör ve sivil toplum kuruluşları (STK) ile eşitler arası bir ilişki içinde olmalıdır. Teorik olarak yapılan bu savunular zaman içinde pratikte de uygulama haline dönüşmüş ve kamu yönetiminde yönetişimin uygulanabilirliği tartışılmıştır. Türkiye özelinde yönetişimin en çok ön plana çıkan uygulama alanları Yerel Gündem 21 üzerinden yerel yönetimler, bölge kalkınma ajansları ve düzenleyici kurumlar olarak nitelendirilen üst kurullar olmuştur. Klasik kamu yönetimi örgütlenmesi dışında görülen üst kurullar ve bölge kalkınma ajanslarını bir tarafa koyarsak kamu yönetiminde örgütlenme bazında yönetimden yönetişime geçişin söz konusu olup olmadığı bu çalışmanın temel sorusudur. Bu çalışmayla

amaçlanan, Türkiye’de kamu yönetiminde yönetimden yönetişime geçiş olup olmadığını Yüksek Çevre Kurulu (YÇK) örneğinde aktörler üzerinden ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak ilgili literatür ve yasal düzenlemeler taranmıştır.

Devletin Rolünde Değişim

Düzenleyici Devlet

Bilindiği gibi, laissez -faire anlayışının bir gereği olarak özel sektörün devlet müdahalesinden uzak bir şekilde çalışması, 1929 ekonomik krizine kadar geçerli olan bir bakış açısı olmuştur. 1929 ekonomik krizine arkasından da II. Dünya Savaşı ortaya çıktığında ise devletin müdahaleci ve yeniden dağıtımcı bir yapıya/role bürünmesi krizden çıkış yolu olarak görülmüştür. Yine kapitalist sistem içinde yer alan (Göze, 2010: 253) o dönemin devleti Refah Devleti¹, Keynezyen Devlet veya Keynezyen Refah Devleti (Majone, 1997: 141) olarak adlandırılmıştır. Bu dönemin devleti krizden çıkış için aynı zamanda politika belirleyen, bu politikayı

^a Sabrina KAYIKÇI, Yrd.Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, skayikci@mehmetakif.edu.tr

¹ Refah devleti, “bireylere minimum bir geliri garanti ederek, hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi sosyal risklere karşı bireylere güvenlik sağlayarak ve bütün vatandaşların sosyal hizmetlerden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlayarak piyasayı güçlerini etkileyen devlet” olarak tanımlanabilir (Briggs, 2006:16).

uygulayan, hizmet ve mal üreticisi olarak piyasayı yönlendiren bir devlet olarak dizayn edilmiştir.

Bununla birlikte devletin hem kürek çeken hem de dümende duran (Osborne ve Geabler, 1993: 19) bu yapısının desteklenmesi, 1970’li yıllara kadar sürmüştür. Daha önce krizden çıkış aracı olarak görülen refah devleti, 1970’lerden sonra krizin nedeni olarak görülmeye başlanmıştır. Bu krize çözüm olarak geliştirilen devlet ise düzenleyici devlet olmuştur. Tablo 1’de müdahaleci ve düzenleyici devletin farkları görülmektedir.

Tablo 1. İki yönetim modeli arasındaki farklar

	Müdahaleci devlet	Düzenleyici devlet
Temel fonksiyonlar	Yeniden dağıtım, makroekonomik denge	Piyasa başarısızlıklarını düzeltme
Araçlar	Vergilendirme ve harcama	Kural koyma
Temel siyasal çatışma alanı	Bütçe tahsisleri	Kural koymanın kontrolü
Karakteristik kurumlar	Parlamento, bakanlıklar, millileştirilmiş şirketler	Parlamentar komiteler, bağımsız kurum ve komisyonlar
Siyasal hesapverebilirlik	Doğrudan	Dolaylı

Kaynak: Majone, 1997: 149

Düzenleyici devlet modeli, özelleştirmeyi ve serbestleştirmeyi getirerek, devleti sadece kural koyucu (kürek çeken değil, dümen tutan) pozisyona yerleştirmiştir. Dünya Bankası’nın ifadesiyle piyasanın gelişmesi için çalışan piyasa dostu bir devlet yapısı gelişmeye başlamıştır. Kapitalist düzen içindeki devlet-piyasa-toplum ilişkilerinde yaşanan değişiklikler, özel sektörün ve devletin dümen tutma/kürek çekme pozisyonundan anlaşılabilir. Faur, 1800’lerden 1930’lara kadar özel sektörün hem dümende olduğunu hem de kürek çektiğini, bu tarihlerden 1970’lere kadar devletin bu iki fonksiyonu üstlendiğini ifade eder. 1980’ler ise, devletin dümende durduğu, özel sektörün ise kürek çektiği bir ortaklık görüntüsü sunmaktadır (Faur, 2005: 16).

Bu ortaklık çerçevesinde devlet, oyunun kurallarını belirleyen bir aktör olarak özel sektörle bir işbölümü yapmıştır. Bu işbölümü gereğince devlet, özel sektörün iyi bir şekilde çalışması için ortamı sağlayacak (Harvey, 2007: 22,23), devlet ancak özel sektörün girmediği alanlara bir oyuncu olarak girecektir. 1980’lerin

düzenleyici olarak nitelenen devleti, refah devletinin aksine, katalizör, rekabetçi, görev odaklı, sonuç odaklı, müşteri öncelikli ve girişimci (Osborne ve Geabler, 1993: 19, 35) bir yönetim sergileyecektir. Bu anlayış çerçevesinde eğer devlet, yönetim anlayışında sözkonusu değişimi gerçekleştirebilirse refah devletinin uğradığı başarısızlıklara uğramayacaktır.

Bununla birlikte, ekonomik açıdan devletin rolünde değişiklik yapmak yeterli değildir. Yapılacak örgütsel ve kurumsal düzenlemeler, karar alma yapısının da yeniden düzenlenmesi ile düzenleyici devletin yerleşmesine katkı sağlayacaktır. Düzenleyici bir devlet, politika belirlerken karar alma biçiminde değişiklik yapmalıdır. Böylece devlet, antidemokratik ve yukardan aşağıya hiyerarşik olan yönetimden ortaklığa işaret eden yönetime geçişi gerçekleştirmelidir.

Düzenleyici Devletin Yönetme Tarzı Yönetişim

Yönetişim, yönetmenin yeni bir süreci (Rhodes, 1996, s.652), hükümetin işini yapma biçimi (Kettl, 2002: xi), iktidarın dönüşümü (Bayramoğlu, 2005), sektörlerarası karşılıklı etkileşim süreci (Palabıyık, 2004: 66) anlamlarında kullanıldığı gibi geminin “dümeninde olmak” (Jessop, 1998: 30) anlamında da kullanılmıştır. Frederickson’a göre yönetişim, bürokratik devletten devlet dışı aktörlerin de devlet yönetimine katıldığı bir yapıya geçiş ve yönetime piyasa temelli bir yaklaşımdır (Frederickson, 2004: 6). Bu yeni yönetim anlayışı, sadece kamunun bir aktör olarak karar almadığı, kamunun karar alma yetkisini özel sektör ve STK’larla paylaştığı bir bakış açısını ifade etmektedir. Bu özellikleri nedeniyle katılımcı ve demokratik bir yapı olarak kabul edilmekte, kamu politikası oluşturma, eşitlerarası bir görev alanı sayılmaktadır.

Yönetişimin gündeme gelişi, Afrika’da kalkınma probleminin nedeni olarak yönetişim krizinin kabul edilmesi ve bu durumun 1989 yılında Dünya Bankası (DB) raporu ile ifade edilmesi sonucu olmuştur. Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth (1989: 60) başlıklı raporda yönetişim, bir ulusun işlerini yönetmek için siyasal güç uygulaması olarak tanımlanmıştır. Bu raporla yönetişim, neo-liberal politikaların başarısızlığına bir çözüm olarak ileri sürülmüştür. Yönetişim, DB tarafından çeşitli

yayınlarla geliştirilmiş, yönetim tarzı yönetim modeli inşa edilmiştir. DB’nun The State in a Changing World başlıklı raporuyla devlete düzenleyici bir rol yüklenmiş ve devlet yasaları ve düzenlemeleri yapmakla görevli sayılmıştır. Bu anlayış çerçevesinde devlet, oyunun kurallarını koymalı ve bu kuralların devamlılığını sağlayacağına ilişkin özel sektörde bir güven

desteklemektedir. Her iki kurum açısından da yönetim, temel sorunların çözüm yoludur.ⁱⁱ

Yönetişim, hiyerarşik ve bürokratik bir yapıdan ziyade, kamu hizmeti sunumu açısından piyasanın kullanımı yönünde bir tercihi ortaya koyan ve 1980’lerle 1990’larda gerçekleştirilen kamu yönetimi reformları (Bevir, 2009: 3) ile hayata geçmiştir. Bu reformlar ile

Tablo 2. Yönetim ve yönetim devamlılığında yönetme şekilleri

BOYUTLAR	Devlet müdahalesi			Sosyal özerklik		
Yönetme araçları ve tarzları	Emir, denetim (yasal yaptırımlar)	Teşvik temelli araçlar (vergi ve bağışlar)	Devredilmiş (yetki verilmiş) kamu fonksiyonları	Bilgi (iletişim) araçları	Gönüllü araçlar (anlaşmalar ve etiketleme)	
Kamu – özel ilişkileri	Hiyerarşik ilişkiler	Kurumsallaşmış kamu-özel ilişkileri (devlet belirleyiciliği)	Ağların sağlanması ve etkinleştirilmesi	Kamu ve özel aktörler arasındaki ağların karşılıklı bağımlılığı	Özel kendi kendini yönetme	
Politika düzeyleri	Ulusal devlet yönetimi	Yetki ve sorumluluğun diğer düzeylere devri (EU)	Bekçilik	Çok düzeyli yönetim	Küresel sivil toplum ile yönetme	
Yönetim				Yönetişim		

Kaynak: Hysing, 2009: 650

oluşturulmalıdır (World Development Report, 1997: 30,34,110,120). Bu rapordan yola çıkılarak DB’nun yönetimle ilgili bakış açısı hakkında şu çıkarımlarda bulunulabilir:

- “Kamu yönetimi piyasa kurallarına ve piyasa için düzenlenmelidir.
- Kalkınma için yönetim tarzı bir yönetim modeli şarttır.
- Devlet, iktidarını özel sektör ve STK’lar ile paylaştığı, hizmet ve kaynakların yerelleşmesini sağladığı takdirde “etkin” bir devlet olacaktır.
- Yönetişim katılımcı bir model olduğundan demokratiktir” (Kayıkçı, 2009:169).

DB tarafından geliştirilen bu bakış açısının Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından da kabul edildiği söylenebilir. OECD, kamu yönetimini yönetişimin bir unsuru (OECD, 2005: 16) olarak kabul etmekte; AB ise yönetişimi açıklık, katılım, hesapverebilirlik, etkililik ve tutarlılık (Commission of the European Communities, 2001: 8,10) açısından ele alarak bu yönetme tarzını

devletin doğasında ve yapısında değişimi gerçekleştirme amaçlanmıştır. Yönetimden yönetişime geçiş ile anlatılmak istenen de devletin kamu hizmeti sunma biçiminde söz konusu değişimi gerçekleştirerek toplumu yönetme tarzında yapılan değişikliklerdir. Geleneksel yönetimde kullanılan iş yapma aracı bürokrasidir. Yönetişimle, hem bir yönetme anlayışı değişikliği hem de bürokrasinin yanısıra sivil toplumun ve özel sektörün de yer almasıyla yönetme faaliyetinde kullanılan araç sayısında çoğalma söz konusudur. Tüm bu bahsedilen değişimin boyutlarını Hysing’in hazırlanmış olduğu tablo net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Hysing’e göre yönetimle yönetişimi karşılaştırmanın üç boyutu vardır. Bu boyutlar yönetme araçları ve tarzları, kamu-özel ilişkileri ve politika düzeyleridir (Hysing, 2009: 648). Hysing, yönetimle yönetişimi tanımlarken en çok kullanılan hiyerarşik olma/olmama ölçütünü temel almış gözükmektedir. Ona göre de devlet müdahalesinin baskın olduğu tarz yönetimi ifade

ⁱⁱ AB’ye göre, “yönetişimin yapısı ve kalitesi, sosyal uyum veya çatışmanın, ekonomik kalkınmanın başarı veya başarısızlığının, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duymanın veya duymamanın olduğu kadar doğal çevrenin korunmasının veya kötüleştirilmesinin en önemli belirleyicisidir.” Bkz. Governance and Development, COM (2003) 615 final, s.3, Communication from the Commission

to the Council, The European Parliament and the European Economic and Social Committee, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0615&from=EN>, Erişim: 02.02.2014.

ederken, özel sektör ve sivil toplumun da söz sahibi olduğu tarz yönetişimi ortaya koymaktadır. Bu bakış açısından ne kadar yasal yaptırım, hiyerarşik ilişki, vergi aracılığıyla kamu hizmeti sunma, araç olarak bürokrasiyi kullanma, özel sektörle devletin belirleyiciliğinde kurulan bir ilişki varsa orada yönetim değil, tek başına kamunun aktör olarak yer aldığı yönetim vardır.

Bu çalışmayla yapılmak istenen de YÇK örneği ile Türkiye’de kamu yönetiminde yönetimden yönetişime geçişi, aktörler üzerinden ortaya koymaktır.

Türkiye’de Yönetişim

Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Düzeyinde Yönetişim Uygulamaları

Türkiye’de yönetişimin 1990’lı yıllardan itibaren hem teorik hem de pratik olarak kamu yönetiminin gündeminde olduğu söylenebilir. Türkiye’de yönetişim denilince akla ilk gelen Habitat ve Yerel Gündem 21 çalışmalarıdır. Oysa YÇK örneğinde görüleceği üzere, yönetişimin üç kurucu aktöründen sivil toplum ve özel sektör temsilcilerinin Yerel Gündem 21 çalışmaları sırasında merkezi kamu yönetiminde de yer bulduğu söylenebilir. Bu örneğin dışında daha sonraki tarihlerde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olan ve 2006’da kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumu ve Sosyal Güvenlik Yüksek Danışma Kurulu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olarak 2007 yılında kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumuⁱⁱⁱ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurullarından YÇK, Kalkınma Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olan Kalkınma Ajansları, bakanlıklara paralel bir görev alanı olan üst kurullar Türkiye’deki

kamu yönetimi örgütlenmesi içinde yönetim tarzı çalışma ilişkilerinin hayat bulduğu kurumlara/kurullara birer örnek olarak verilebilir.

Bakanlıklar. Söz konusu kurumların temelde bağlı olduğu ve merkezi kamu yönetiminin temel yapı taşları olan bakanlıklar incelendiği zaman yasal düzenlemelerle 2011 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılanma sonucu, yönetim tarzı yapılanmanın yasal olarak resmileştirildiği ve yönetimden yönetişime geçişin yaşandığı söylenebilir. Bu tarihte oluşturulan bakanlıklara^{iv} yönlendirme ve koordinasyon görevi verilerek bu bakanlıklar düzenleyici bir mantıkla çalışan kurumlar haline getirilmiş, diğer yandan da bu düzenleyici fonksiyonu destekleyecek bir şekilde çalışma grupları oluşturulması kanun maddesi (633sayılı KHK, m. 24; 634 sayılı KHK, m. 29; 641 sayılı KHK, m. 25) haline getirilmiştir. Böylece bakanlıkların çalışma alanlarındaki karar alma yetkilerini yönetişimin diğer iki aktörü olan özel sektör ve STK’lar ile paylaşması kanun maddesi haline getirilerek bakanlık düzeyinde yönetimden yönetişime geçiş hem yönetim anlayışı, hem de örgütleniş bakımından sağlanmıştır (Kayıkçı, 2014: 41).

Kalkınma Ajansları. Yönetişimin görüldüğü ve Kalkınma Bakanlığı’nın ilgili kuruluşu olmasına rağmen kamu hukuku açısından devlet örgütlenmesi içindeki yeri tartışmalı olduğundan diğer kurumlardan ayrı ele alınması gereken bir diğer kurum da kalkınma ajanslarıdır. “Bölgesel Ekonomik Kalkınma Ajansı; merkezi hükümetlerden bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmak ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve

ⁱⁱⁱ5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’la kurulan izleme ve yönlendirme komitesi olup, komitenin, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşacak şekilde örgütlenmesi düzenlenmiştir. Bkz. 5648 sayılı *Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*, R.G.: 18.05.2007, 26526, m.4,9. Örnek olarak verilebilecek bir diğer oluşum ise 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu’nun 26. maddesi ile düzenlenen Sosyal Güvenlik Yüksek Danışma Kuruludur. Kurul, “Bakanın Başkanlığında Milli Savunma, İçişleri, Maliye, Sağlık Bakanlıkları, DPT Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından görevlendirilecek birer temsilciden, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü, Özürlüler İdaresi Başkanı, Üniversitelerarası Kurul tarafından fakültelerin Çalışma Ekonomisi, Sosyal Güvenlik ve/veya İş Hukuku Bilim dallarından seçilecek bir öğretim üyesi, genel kurula üye gönderen

kuruluşların başkanları ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Türk Dış Hekimleri Birliği, Türk Eczacılar Birliği, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türkiye Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği başkanlarından, Bakan tarafından uygun görülecek kişiler veya kurum temsilcilerinden oluşur.” Bkz. 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, R.G.: 20.05.2006, 26173, m.26.

^{iv} 2011 yılında oluşturulan yeni bakanlıklar şunlardır: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı(2. maddesi), Avrupa Birliği Bakanlığı (2. maddesi), Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı; Gençlik ve Spor Bakanlığı; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı; Kalkınma Bakanlığı (2. maddesi). Söz konusu bakanlıkların kuruluş yasal düzenlemeleri için bkz. R.G.: 08.06.2011, 27958.

faaliyetlerini kamunun veya özel sektörün finanse ettiği bir kuruluştur” (DPT, 2000:174). Kalkınma ajansları, bölgesel kalkınmayı sağlamaya yönelik kurumlar olup, sözkonusu kalkınmayı yönetişimci bir yapıda sağlamak üzere örgütlenmiş yapılar olarak nitelenebilir. Türkiye’de kalkınma ajanslarına^v yönelik ilk düzenleme, 2006 yılında 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun (R.G.: 08.02.2006, 26074) ile yapılmış ve zaman içinde 26 kalkınma ajansı kurulmuştur. 5449 sayılı kanuna göre kalkınma ajansları bölgesel kalkınmayı sağlama görevini kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirerek yerine getirecektir (m.1.). Sözü edilen işbirliğini sağlama amacıyla bu aktörlerden oluşacak en fazla 100 üyeli bir Kalkınma Kurulu oluşturulmuştur ki böylece kalkınma ajanslarının örgütlenme açısından yönetim tarzı bir yapılanmaya geçişi sağlanmıştır.

Üst Kurullar. Üst kurullar veya bağımsız idari otoriteler de kalkınma ajansları gibi Türk devlet teşkilatındaki yeri tartışmalı olan yapılardır. Üst kurullar, “yaşamın hassas alanları ve sektörleri olarak nitelendirilen rekabet, enerji, bankacılık, finans, iletişim, insan hakları, gıda ve ilaç güvenliği gibi alan ve sektörlerde ‘düzenleme’ ve ‘denetim’ faaliyetlerinde bulunan kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve klasik idari yapılanmadan farklılık arz eden yeni idari birimler” (Sobacı, 2006: 159) olarak tanımlanabilir.

Bu kurum/kurullar, klasik kamu kurumlarından farklı bir idari yapılanma örneğidir. Üst kurulları/kurumları farklı/gerekli kurumlar haline getiren iki temel özellik, siyasi yapılardan bağımsız olmalarını sağlayacak idari bağımsızlığa sahip olmaları ve düzenleme (regülasyon) işlevini yerine getirmeleridir (Ulusoy, 2003: 15). Bu iki temel farklılığın yanı sıra, örgütlenme biçimi, görev alanı, çalışma tarzı ve istihdam türü açılarından da bürokratik örgütlenmeden farklılık göstermektedirler. Söz konusu yapısal farklılıkların yanı sıra üst kurullarda işlevsel farklılıklar da görülmektedir. Bu

kurullar görevli sayıldıkları alanda kural koyarak düzenleme yetkisi kullanmakta, bu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemekte ve idari/parasal yaptırımlar uygulamaktadır (Tan, 2002: 26). Tüm bu işlevsel özellikleri nedeniyle kendilerine özgü kurumlar olarak değerlendirilmektedirler.

Böylesine farklı olan üst kurulların ortaya çıkmasında klasik bakanlık yapısının uzmanlık gerektiren teknik sorunları çözmede yetersiz olması, devletin de işletmeler aracılığıyla ekonomide yer alması durumunda ekonomik kararların alınmasında tarafsız bir kurumun gerekli olması, siyasetten bağımsız olmaları nedeniyle uzun vadeli politikalar belirleyebilmeleri gibi görüşler etken olmuştur (Tan, 2002: 14).

Devlete biçilen yeni düzenleyici rolün ve sözkonusu görüşlerin etkisiyle Türkiye’de de üst kurul tarzı yapılanmalar gerçekleştirilmiştir. İlk üst kurul olarak nitelendirilen Sermaye Piyasası Kurulu 1981 yılında kurulmuştur. O tarihten günümüze kadar Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Rekabet Kurumu, Telekomünikasyon Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu, Şeker Kurumu, Tütün, Tütün Mamülleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur. Bu kurum/kurullar, karar organı niteliğini taşıyan kurulların üye yapısı özel sektör, kamu ve STK temsilcilerinden^{vi} oluştuğundan dolayı yönetim tarzı bir çalışma biçimi sergilemektedirler.

Yerel Yönetim - Yerel Gündem 21. Yerel Gündem 21, insanın çevre üzerindeki etkilerini küresel, ulusal ve yerel düzeyde ele alan, 1992 yılında 178 ülke tarafından benimsenen bir eylem planıdır (UN). Bu plan, sürdürülebilir kalkınma için küresel bir ortaklık (Agenda 21, 1992: 3) geliştirilmesinin ifadesidir. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlama amacıyla oluşturulan bu ortaklığın temel ortakları yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarıdır (Göymen, 2000: 11).

^v Türkiye’deki kalkınma ajansları ve kapsadıkları illere ilişkin bkz. EK 1.

^{vi} Örneğin Şeker Kurulu, “Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık, sakaroz kökenli şeker üreten ve sermayesi kamuya ait olan şirket ile pancar kooperatiflerinin oluşturduğu üst birliğin göstereceği ikişer

aday, sakaroz ve nişasta kökenli şeker üreten şirketlerin her grubundan Türkiye’deki fabrikalarından nominal üretim kapasitesinin son üç yıl ortalama üretimi en fazla olan iki şirketin ayrı ayrı önercekleri ikişer aday arasından birer üye” olmak üzere bir başkan ve altı üyeden oluşur. Bkz. 4634 sayılı Şeker Kanunu, m.8.

Tablo 3. YÇK'nun görev ve üyeleri

Yasal Düzenleme	YÇK'nun Görevleri	Üyeler
2872 sayılı Çevre Kanunu, R.G.: 11.08.1983	Bu kanunda belirtilen ilkeler doğrultusunda çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, ve çevrenin iyileştirilmesi için gereken prensip kararlarını almak, Gerçekleştirilen faaliyetleri gözden geçirmek, gelecek dönemlere ait esasları tespit etmek, hedefleri belirlemek, Çevre kirliliği ile ilgili plan ve programları incelemek, Çevrenin korunması ve çevre kirliliğini önlemek amacıyla ülke şartlarına uygun teknolojiyi belirlemek, bu maksatla kurulacak tesislerin niteliklerini saptamak, Kırsal ve kentsel alanda arazi kullanımı ilkeleri ile buna paralel olarak koruma alanları ve bu alanlarda uygulanacak kullanım esaslarını belirlemek, Kirlenmenin mevcut olduğu ve olması muhtemel bölgeleri tespit etmek, Çevre kirliliği ile mücadelede ve çevrenin iyileştirilmesinde görev alacak olan çeşitli bakanlıklar ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarını düzenlemek ve bu esasların uygulanmasını sağlamak (m.5).	Başbakan veya görevlendireceği ilgili devlet bakanı İçişleri Bakanı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ulaştırma Bakanı Tarım ve Orman Bakanı Sanayi ve Teknoloji Bakanı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı İmar ve İskan Bakanı Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı DPT Müsteşarı Başbakanlık Çevre Müsteşarı (m.4)
443 sayılı Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK, R.G.: 21.08.1991	Uluslararası anlaşmalar dikkate alınmak suretiyle çevrenin korunmasını, kirlenmesinin önlenmesini, tükenmiş stokların yeniden korunmasını sağlayıcı hedefleri belirlemek, alınması gereken tedbirleri araştırmak ve bu amaçla yapılan faaliyetleri izlemek, Özel Çevre Koruma Bölgesinde hangi çeşit tesislerin nerelerde yapılacağına, bu konuda ilgililere taşınmaz mal tahsisine ve yapı izni verilmesine ilişkin esasları belirlemek, Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen yöreler hakkında uygulanacak diğer ilkeleri tespit etmek, Çevre konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek ve Bakanlıkça tespit edilecek gündeme göre konular hakkında inceleme ve görüşmelerde bulunmak (m.28).	Çevre Bakanı Çevre Bakanlığı Müsteşarı YÖK Başkanı DPT Müsteşarı Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşarı Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşarı Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Kültür Turizm, Orman Bakanlığı Müsteşarı Diyanet İşleri Başkanı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Başkanı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı İki Öğretim Üyesi Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB) Başkanı Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı
Çevre Bakanlığı Yüksek Çevre Kurulu ile Çevre Teknik Komitesi Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 16.06.1993	Çevre konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek, Uluslararası anlaşmaları da dikkate alarak, çevrenin korunmasına ilişkin hedefleri belirlemek, gerekli tedbirleri almak ve yapılan çalışmalarını izlemek, Belirlenen hedefler doğrultusunda çevre kirlenmesinin önlenmesine ilişkin önlemleri almak ve bu konuda yapılan çalışmalarını izlemek, Nesli tehlikede olan canlılar ile tükenmekte olan doğal kaynakların korunması ve gelişmesine ilişkin hedefleri belirlemek, gerekli önlemleri almak ve bu konuda yapılan faaliyetleri izlemek, Özel Çevre Koruma Bölgelerine yapılacak tesislerin belirlenmesi, yer seçimi ve ilgililere mal tahsisi ile yapı izni verilmesine ilişkin esasları kararlaştırmak, Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen yörelerde uygulanacak ilkeleri tespit etmek, Bakanlıkça tespit edilen gündem konuları hakkında inceleme ve görüşmelerde bulunmak (m.6).	Çevre bakanı Bakanlık müsteşarı YÖK başkanı DPT Müsteşarı Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşarı Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşarı Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Kültür Turizm, Orman Bakanlığı Müsteşarı Diyanet İşleri Başkanı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Başkanı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı İki Öğretim Üyesi Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB) Başkanı Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı
5491 sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, R.G.: 26.4.2006	Etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için hedef, politika ve strateji belirlemek, Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde ekonomik kararlara çevre boyutunun dahil edilmesine imkan veren hukuki ve idari tedbirleri belirlemek Birden fazla bakanlık ve kuruluşu ilgilendiren çevre konularına ilişkin uyumsuzluklarda nihai karar vermek (m.5).	Başbakan/Çevre ve Orman bakanının başkanlığı Başbakanın belirleyeceği sayıda bakan Bakanlık müsteşarı (m.4)
Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 3.08.2013	Etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için hedef, politika ve strateji belirlemek, Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde ekonomik kararlara çevre boyutunun dahil edilmesine imkan veren hukuki ve idari tedbirleri belirlemek Birden fazla bakanlık ve kuruluşu ilgilendiren çevre konularına ilişkin uyumsuzluklarda nihai karar vermek (m.5).	Başbakan/Çevre ve Orman Bakanının başkanlığı Başbakanın belirleyeceği sayıda bakan Bakanlık müsteşarı (m.4)

Yerel Gündem 21 ve yönetişimin Türkiye gündemine girişi, 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen İnsan

Yerleşmeleri Üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı HABİTAT ile olmuştur. Bu konferansa sunulan Türkiye

Ulusal Raporu ve Eylem Planı’nda öne sürülen ilkeler arasında yönetim de bulunmaktadır. Bu eylem planında amaçsal nitelikli ilkeler olarak sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik, hakçalık, araçsal nitelikli ilkeler olarak ise kentli bağlılığı, yapabilir kılma, çok aktörlü yönetim seçilmiştir (BM,1996: 76-81). Bu ilkeleri temel alan Yerel Gündem 21 uygulamaları 1997 yılı sonunda Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi ile 9 kentte başlamış ve daha sonra Türkiye çapında yayılmıştır. Türkiye’de uygulanan Yerel Gündem 21 programının “ana hedefi sivil toplumun karar alma süreçlerine katılması ve yerel yatırımları etkilemesi yoluyla, yerel yönetişimin güçlenmesini sağlamaktır” (RG., 2007, 26502). Bu hedefle yola çıkılarak ilk gerçekleştirilen Yerel Gündem 21 uygulamalarına Bursa (1996), İzmir (1996)^{vii}, İzmit (1998) örnek olarak verilebilir. Bu tarihlerde uygulanmaya başlanan Yerel Gündem 21 örgütlenmeleri, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile kent konseyleri^{viii} adı altında yasal statüye kavuşmuştur. Kent konseylerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, varsa üniversiteler, ilgili sivil toplum örgütleri, siyasî partiler, kamu kurum ve kuruluşları ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşması 76. madde ile düzenlenmiştir. Böylece, kent konseyleri yönetişimin üç aktöründen biri olan STK’lardan oluşturularak yerel yönetim düzeyinde yönetişimin katılım unsurunun hayata geçmesi sağlanmıştır. Yönetişimi yerel yönetim düzeyinde hayata geçiren bir diğer yasal düzenleme de yine Belediye Yasası ile yapılmış ve belediye stratejik planının üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanması (m.41) öngörülmüştür.

Yüksek Çevre Kurulu Yapısında Yönetimden Yönetişime Değişim

İlk kez 1983’te kurulan YÇK, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın sürekli kurullarındandır.^{ix} Bir sürekli kurul olarak YÇK, 1983 yılında çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi olmak üzere temelde üç açıdan çevreye ilişkin politika belirleyici bir kurul olarak oluşturulmuştur. Tablo 3 ile YÇK’nun görev ve üyelerine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 3’te görüldüğü üzere YÇK önce 1991’de üyelerinin niteliği açısından daha sonra da 2006’da hem görevler hem de üyelerin niteliği açısından dönüşmüştür. Kurulduğu 1983 yılında üyeleri sadece

^{vii} Yerel yönetim, merkezi yönetim, çıkar grupları ve vatandaşların katıldığı İzmir Yerel Gündem 21 çalışmalarıyla “katılım” ve “bilgiye ulaşma hakkı” konusunda kazanımlar elde edilmiş ve yerel politika yapımına katılım sağlanmıştır (Toprak ve Palabıyık, 1998-2000: 105).

^{viii} Belediye Yasası ile kent konseylerinin amacı şöyle belirtilmiştir: “Kent konseyi, kent yaşamında; kent

vizyonunun ve hemşehricilik bilincinin geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır” (m.76).

^{ix} Diğer kurullar, Mahalli Çevre Kurulları ile Çevre ve Şehircilik Şurasıdır (644 sayılı KHK, m. 27).

Tablo 4. Çevre Teknik Komitesi görev ve üyeleri

Yasal Düzenleme	Görevler	Üyeler
Çevre Bakanlığı Yüksek Çevre Kurulu ile Çevre Teknik Komitesi Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 16.06.1993	Kurul çalışmalarına ilişkin konularda ön hazırlıkları yapmak ve öneriler geliştirmek, Kurul kararlarına temel oluşturacak plan ve projeleri hazırlamak, Kurul kararlarının sonuçlarını izlemek ve değerlendirmek ve Bakanlığa sunmak, Kurul toplantılarına ilişkin gündemin belirlenmesinde Bakanlığa önerilerde bulunmak (m.13).	Çevre Bakanlığı Müsteşarı Bu yönetmeliğin 5 inci maddesinde belirtilen Bakanlık ve kuruluşların (YÇK üyeleri) Genel Müdür ya da en yetkili amirlerinden oluşur (m.12).
Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 3.08.2013	Yüksek Çevre Kurulu'nun görev alanına giren konularda ön hazırlık yaparak Yüksek çevre kurulu toplantısı gündemine teklifte bulunmak Yüksek Çevre Kurulu kararlarına temel oluşturacak plan ve projeleri hazırlamak, çalışmalar yapmak, yapılmış olan plan, proje ve çalışmalarını değerlendirerek, yüksek çevre kuruluna çalışmalar ile ilgili önerilerde bulunmak, Yüksek Çevre Kurulu kararlarının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Yüksek Çevre Kurulu Başkanına sunmak (m.12).	Bakanlık Müsteşarı Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Maliye Bakanlığı Müsteşarı Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı Orman ve Su İşleri Bakanlığı Müsteşarı Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Müsteşarı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Müsteşarı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Diyanet İşleri Başkanlığı Başkan Yardımcısı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı Deniz Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Bakanlıkça belirlenecek iki öğretim üyesi (m.11). ("komiteye çalışma konularının gerektirdiği hallerde, Komite Başkanının davetiyle diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de çağrılabilir m.11/2)

kamu temsilcisinden oluşan kurul yapısı, 1991'de değişmiş ve üyeler hem sayıca artmış hem de özel sektör ve STK temsilcilerinin de bulunduğu bir yapı haline getirilmiştir. Ayrıca YÇK'nun çalışmalarına ön hazırlık yapmak üzere yine 1991'de oluşturulan Çevre Teknik Komitesi de tablo 4'de görüldüğü üzere üyelerinin yapısı itibariyle yönetim tarzı çalışma ilişkisi içinde olan bir komite olarak görev yapmıştır.

Bu durum, Türkiye'de yönetişimin kamu yönetiminde kurumsal işleyiş açısından oldukça erken tarihlerde hayata geçirildiğini göstermektedir. 2006 yılına kadar yönetişimci yapısını sürdüren YÇK, 2006 yılında hem görev itibariyle hem de üye yapısı itibariyle değişikliğe uğramıştır. Görev açısından politika belirleyici bir kurula dönüştürülürken, üyeleri de sadece kamu temsilcileri olarak belirlenmiştir. Tablo 5, YÇK'nun tarihsel dönüşümünü özetlemektedir.

Tablo 5. Tarihsel açıdan görev ve üye yapısı itibariyle YÇK

Tarih	Görev	Üye Yapısı
1983	Çevre koruma, Kirliliği önleme, Çevreyi iyileştirme, Politika belirleme, Uygulamaları denetleme	Kamu
1991	Çevre koruma, Kirliliği önleme, Çevreyi iyileştirme, Politika belirleme, Uygulamaları denetleme	Kamu+Özel Sektör+STK
2006	Politika belirleme	Kamu

YÇK'nun sadece kamu temsilcilerinden oluşur hale getirilmesi, karar alıcıların yönetim formülündeki özel sektör ve STK'ları dışarıda bıraktığı izlenimini bırakmakla birlikte YÇK'nun kararlarına altyapı oluşturan hazırlık çalışmalarını yapan Çevre Teknik Komitesi yönetişimci yapısını koruduğundan YÇK örneğinde yönetim tarzı yönetimin devamlılığı görülmektedir. Ayrıca, YÇK'nun çalışmalarına altyapı oluşturmak amacıyla özel sektör ve STK temsilcilerinin çağrılacağı toplantılar yapılması, yasa maddesi ile şöyle düzenlenmiştir:

"Kurulun çalışmaları ile ilgili konularda ön hazırlık ve değerlendirme yapmak üzere, Bakanlık müsteşarının başkanlığında ilgili bakanlık müsteşarları, diğer kurum ve kuruluşların en üst düzey yetkili amirlerinin katılımı ile toplantılar düzenlenir. Bu toplantılara gündeme göre ilgili kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların

birlik temsilcileri, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim temsilcileri, üniversite temsilcileri ve bilimsel kuruluşların temsilcileri davet edilir” (5491 sayılı Kanun, m.4).

Bu düzenlemenin yanısıra 2013 tarihli yönetmelik(R.G.: 03.08.2013, 28727) ile de YÇK’nun toplantı gündemini hazırlarken ilgili bakanlığın, kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin önerilerini dikkate alması(m. 7) yönünde bir düzenleme yapılarak sivil toplum kuruluşlarının katılımı yine sağlanmıştır.

Tartışma

Bu çalışma ile YÇK örneği üzerinden kamu yönetiminde örgütlenme açısından yönetişime geçiş olup olmadığı sorgulanmıştır. YÇK ve çalışmanın değişik yerlerinde atıfta bulunulan başka kurum/kurullar üzerinden Türkiye’de örgütlenme açısından yönetimden yönetişime geçişin gerçekleştiği söylenebilir. Yönetişim, sadece teorik olarak değil, pratikte de kamu yönetiminde uygulamaya geçmiştir. Bakanlıklar düzeyinde yönetim tarzı çalışma mantığı yasal hale getirilmiş, bakanlıklara bağlı olan kurum/kurullarda da gerekli örgütlenmeler yapılmıştır. Katılımı sağlama ve bu gerekçeyle demokratik olup olmama açısından başka bir çalışmanın konusu olabilecek olmakla birlikte, aktörlerin niteliksel olarak (özel sektör/STK şeklinde) katılımının sağlandığı görülmektedir. Böylece aktörlerin katılımı bağlamında Türk kamu yönetiminde yönetimden yönetişime geçildiği ve bu geçişin sanıldığından daha erken tarihlerde (1991) gerçekleştiği bu çalışma sonucunda söylenebilir.

Kaynakça

Agenda 21 (1992), United Nations Conference on Environment&Development, Rio de Janeiro,<http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>(15.01.2014).

Bevir, Mark (2009), Key Concepts in Governance, (London: Sage).

BM (1996), İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, (İstanbul).

Briggs, Asa (2006), “The Welfare State in Historical Perspective” Pierson, Christopher ve Francis G. Castles (Ed.) The Welfare State: Reader, (USA: Polity): 16-28.

Commission of the European Communities (2001), European Governance – A White Paper, COM 428, <http://eur-lex.europa.eu/search.html?type=expert&qid=1399360618888>, (02.02.2014).

Çevre Bakanlığı Yüksek Çevre Kurulu ile Çevre Teknik Komitesi Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 16.06.1993, 21609.

DPT (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, (Ankara).

Faur, David Levi (2005), “The Global Diffusion of Regulatory Capitalism”, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 598 (12):12-32.

Frederickson, H. George (2004), Whatever Happened to Public Administration? Governance, Governance Everywhere, Working Paper, <http://www.queens-belfast.com/schools/SchoolofLaw/Research/InstituteofGovernance/Publications/briefingpapers/Fileupload.47649,en.pdf>, (05.02.2014).

Governance and Development, COM (2003) 615 final, s.3, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament and the European Economic and Social Committee, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0615&from=EN>, (02.02.2014).

Göymen, Korel (2000), “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 9 (2): 3-13.

Göze, Ayferi (2010), Liberal Marxiste Faşist Nasyonel Sosyalist ve Sosyal Devlet, (İstanbul: Beta).

Harvey, David (2007), “Neoliberalism as Creative Destruction”, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 610 (1): 22-44.

<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45921&l=1>, (05.03.2014).

Hysing, Eric (2009), “From Government to Governance? A Comparison of Environmental Governing in Swedish Forestry and Transport”, Governance, 22 (4): 647-672.

Jessop, Bob (1998), “The Rise of Governance and the Risks of Failure: The Case of Economic Development”, International Social Science Journal, 50 (155): 29-45.

Kayıkçı, Sabrina (2009), Türkiye’de Kırsal Alan Yönetimi, (İstanbul: SAV).

Kayıkçı, Sabrina (2014), “643 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Çerçevesinde Türkiye’de Bakanlık Örgütlenmesinde Yeniden Yapılanma”, Amme İdaresi Dergisi, 47 (1): 23-53.

Kettl, Donald F. (2002), Transformation of Governance : Public Administration for Twenty-First Century America, (USA: Johns Hopkins University Press).

Majone, Giandomenico (1997), “From the Positive to the Regulatory State: Causes and Consequences of Changes in the Mode of Governance”, Journal of Public Policy, 17 (2): 139-167.

OECD (2005), Modernising Government – The Way Forward, <http://www.oecd.org/gov/modernisinggovernmentthewayforward.htm>, (03.02.2014).

Osborne, David ve Ted Geabler (1993), Reinventing Government: How The Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector, (America: Plume).

Palabıyık, Hamit (2004), "Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar", Amme İdaresi Dergisi, 37 (1): 63-85.

RG., Milletlerarası Anlaşmanın Eki – Türkiye’de Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Kanalıyla BM Binyıl Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesi", 24.04.2007, 26502.

Rhodes, R.A.W. (1996), "The New Governance: Governing without Government", Political Studies, 44 (4): 652-667.

Sobacı, Zahid (2006) "Türk İdari Teşkilatındaki "Adalar": Bağımsız İdari Otoriteler", AÜHFİD, 55 (2): 157-180.

Sonay Bayramoğlu (2005), Yönetişim Zihniyeti, (İstanbul: İletişim).

Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth (1989), (Washington The World Bank), http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/1999/12/02/000178830_98101901364149/Rendered/PDF/multi0page.pdf, (06.01.2014).

Tan, Turgut (2002) "Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar", Amme İdaresi Dergisi, 35 (2): 11-37.

Toprak Zerrin ve Hamit Palabıyık (1998-2000), "Participation and Civil Society: The Experiences of İzmir Local Agenda 21 (1995-2000)", Turkish Public Administration Annual, (24-26): 95-106.

UN, <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&nr=23&type=400>(20.03.2014).

World Development Report (1997), The State in a Changing World, <http://wdronline.worldbank.org/worldbank/a/c.html/worlddevelopmentreport1997/abstract/WB.0-1952-1114-6.abstract>, (14.12.2013).

Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik, R.G.: 03.08.2013, 28727.

2872 sayılı Çevre Kanunu, R.G.: 11.08.1983, 18132.

443 sayılı Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK, R.G.: 21.08.1991, 20967.

4634 sayılı Şeker Kanunu, R.G.: 19.04.2001, Sayı: 24378.

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, R.G.: 08.02.2006, 26074.

5491 sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, R.G.: 26.4.2006, 26167.

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, R.G.: 20.05.2006, 26173.

5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, R.G.: 18.05.2007, 26526.

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK, R.G.: 04.07.2011, 27984.

EK 1. Türkiye’deki Kalkınma Ajansları ve Kapsadıkları İller, (<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45921&l=1>)

Kalkınma Ajansı	İller
Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)	Ankara
Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)	Antalya, Burdur, Isparta
Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	Bartın, Karabük, Zonguldak
Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	Bilecik, Bursa, Eskişehir
Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)	Adana, Mersin
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van
Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova
Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt
Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	Aydın, Denizli, Muğla
Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	Balıkesir, Çanakkale
İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA)	Adıyaman, Gaziantep, Kilis
İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	İstanbul
İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	İzmir
Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	Diyarbakır, Şanlıurfa
Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	Çankırı, Kastamonu, Sinop
Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	Bayburt, Erzincan, Erzurum
Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak
Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)	Karaman, Konya
Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	Kayseri, Sivas, Yozgat
Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ